

ŠTUDIJSKA KNJIŽNICA
VIA GEPPA 9
TRIESTE 312

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

Ob obletnici padca fašizma

Še vedno potrebna antifašistična enotnost

Med zgodovinske datume, ki bistveno obeležujejo razvoj bojev za napredek sveta nasploh in Evrope še posebej, sodi nedvomno tudi 25. julij 1943, dan, ko se je zrušil italijanski fašistični diktatorski režim. Med redno oddajo rimske radijske postaje se je tega dne med izvajanjem običajnega večernega programa nenadoma začel razburjen glas, ki je javljal: «Nocoj ob osemnajsti uri je bil na ukaz njegovega veličanstva aretiran predsednik vlade Mussolini. Njegovo kraljevo veličanstvo je naročilo maršalu Badogliu, naj sestavi novo vlado».

Bil je to začetek konca enega najbolj mračnih in žalostnih obdobij razvoja sodobne Italije, kjer je pojav totalnega fašističnega nasilja malone četrto stoletja smrtno ogrožal svoboden človeški razvoj ne samo italijanskega ljudstva, marveč na osnovi svojih imperialističnih načrtov in ciljev tudi svobodo in neodvisnost številnih drugih narodov.

Za uvod v glavno dejanje evropske tragedije sta italijanski in nemški fašizem še prej preizkušala svojo udarno moč v spopadu s špansko demokratično republiko in jo pomagala Francu obglaviti, ob zločinski in licemerni nevtalnosti zahodnih demokracij, ki so si nad izkrcvnelim truplom španske demokracije in svobode prali roke kot Poncij Pilat. Potem sta v brk vsem tem zahodnim demokratičnim državam zapovrstjo uničila Albanijo (še prej Abesinijo), Avstrijo, Češko, Poljsko, Dansko, Norveško, vso Evropo, Jugoslavijo, Francijo ter se, končno, sprijela za končno zmago z Veliko Britanijo in SZ. Toda pri tem nista — neglede za nekatere napačne strateške ocene in prijeme — nista predvsem upoštevala neizmernih energij, ki so jih bili pripravljene sprostiti za svojo osvoboditev okupirani narodi in pa oni, ki so se borili, da bi lastne dežele obvarovali pred fašističnim uničenjem. Niso računali na mo-

gočni odpor SZ, pravo epopejo junaštva sovjetskih ljudi, simboliziranega v legendarnih bitkah in zmagah pred Mosko, pri Leningradu in Stalingradu. Nista računala na možnost enotnega nastopa vseh antifašističnih sil v svetu, kot je do njega prišlo na osnovi sporazuma med SZ in zahodnimi demokracijami. In najmanj sta brčkone računala, da bo širov vse okupirane ter izmučene Evrope prišlo do množičnega organiziranega odpora vseh protifašističnih sil, do oboroženih vstaj svobodoljubnih množic, pripadnikov zatiranih narodov, do nepomirljivega boja na življenje in smrt na vseh vidnih in nevidnih frontah evropskega bojnega prizorišča.

Leta 1941 so se — kot posledica petindvajsetletnega tlačenja poniževanja in načrtnega fizičnega uničevanja — na samem ozemlju italijanske države natančneje na področju nekdanje Julijske benečije, pojavile — hkrati kot v sosedni Sloveniji — prve skupine ilegalnih protifašističnih aktivistov in manjše oborožene partizanske formacije, v glavnem

sestavljene od pripadnikov zatirane slovenske narodne manjšine, ki so načele dolgotrajen, krvav in neusmiljen boj proti fašizmu, ki ni prenehal vse do njegovega končnega poraza. Začel pa se je ta boj že davno prej, že takoj po zavzetju teh krajev, prej pripadajočih bivši avstroogrski monarhiji, od strani tiste monarhistične in liberalne Italije, ki v odnosu do avtohtonega slovenskega prebivalstva ni pokazala najmanjšega namena, da bi z njim ho-

DUŠAN FURLAN

(Nadaljevanje na 4. strani)

Za enotnost mednarodnega komunističnega gibanja

Tov. Longo, namestnik tajnika KPI, je pretekli ponedeljek govoril na partijski skupščini v Milanu o temi: «Vprašanja enotnosti mednarodnega delavskega in komunističnega gibanja».

Tov. Longo je spomnil, kako se je v vrstah KPI in na mednarodnih sestankih razpravljalo o teh vprašanjih. Na X. kongresu KPI in tudi potem je bila Partija s čutom odgovornosti in objektivnosti seznanjena o stališčih kitajskih tovarišev in o njihovih napadih na našo politiko. Na žalost ne moremo reči, da so tudi tovariši Kitajci tako ravnali, kajti kitajsko časopisje ni sploh omenilo našega odgovora na njihove napade in niti naših nedavnih volilnih uspehov.

Zaradi tega ni naša Partija — je dodal Longo — odnehala od obveščanja svojih članov o mednarodnih vprašanjih na podlagi objektivnega seznanjanja in tovariške debate o mednarodnih vprašanjih v okviru bratskih odnosov, ki morajo obstajati med bratskimi partijami v načinih, ki so bili določeni na mednarodnih konferencah komunističnih in delavskih partij.

Razpravljanje v naši Partiji se bo razvijalo na podlagi izkušenj in linije italijanskih komunistov, ki želijo utrditi enotnost in solidarnost med vsemi delavskimi in komunističnimi partijami, kljub različnim položajem in nalogam ki stoje pred njimi.

Tov. Longo je seznanil skupščino o vzrokih sedanjega srečanja v

stano in neštetokrat prekršili in še kršijo.

Bistvo sedanje vlade je v poslanski zbornici razložil tov. Togliatti v imenu KPI. On je dejal, da komunisti niso nikoli bili principielno in frontalno proti levemu centru, pač pa da so bili proti vsem napakam in omahovanjem prejšnjega levega centra ter poskusom Moroja, ki je hotel konstruirati takšen levi center, ki bi odgovarjal le interesom konzervativnih krogov, ne pa italijanskega ljudstva in delovnih slojev. Moro je pač poskusil (kot se še poskuša) omrežiti socialiste in jih izolirati od svoje lastne ideologije in od svojih lastnih množic, ki stremijo po socializmu. Togliatti je tudi poudaril, da z antikomunizmom in s poskusi izolacije sile, ki predstavljajo skoraj 8 milijonov italijanskih volivcev, ni mogoče premakniti italijanskega položaja v smeri svobode, socialnega napredka in pravičnosti ter miru.

Zato, ker je Leonejeva vlada očiten poskus premaknitve italijanskega položaja na pozicije proslulega centrizma in preziranja premaknitve na levo, ki je bila zabeležena 28. aprila, so komunisti glasovali proti. To njihovo glasovanje — je poudaril Togliatti — je glasovanje za resnični levi center brez poskusov reakcionarnega značaja, za spoštovanje izidov 28. aprila, ne da bi se komunisti bali, kot strahijo nekateri desničarski krogi, novih parlamentarnih volitev, ki bi prav gotovo pomenile nov korak naprej naprednih sil, prav posebno še komunistične partije.

Moskvi med partijskama delegacijama SZ in Kitajske.

Prihodnja številka «Dela» bo izšla 1. avgusta.

Delovanje naših parlamentarcev

Komunistični senatorji Vidali, Adamoli in Fiore so 3. julija v pismenem vprašanju poudarili težke razmere pomorskih upokojencev, ki niso dobili zadnjih poviškov kategorije, in so vprašali pristojna ministrstva ali ne mislijo popraviti te krivice, jim nakazati prvi predujem na račun prejemkov v pričakovanju posebnega zakonskega odloka. Dalje so senatorji vprašali, če je že stopil v veljavo čl. 13 zakona št. 1183 z dne 12. 10. 1960, ki določa, da se v dveh letih predstavi enotno besedilo zakonskih predpisov in odlokov, ki se tičejo državnega zavoda za socialno skrbstvo pomorskih delavcev (Cassa nazionale di previdenza marinara).

4. julija pa so senatorji Vidali, (Nadaljevanje na 4. strani)

Pogled na manifestacijo nameščencev podgorske in ronške tekstilne tovarne v Gorici. Vse stranke so se strnile okrog stavkajočih delavcev. Njihovim družinam je goriška občina nakazala 1 milijon lir.

3., 4., 5. avgusta v Dolini Festival „Dela“ Na sporedu Festival slovenskih popevk

PODOBA MLADE ameriške generacije

Konservativne razmere na univerzah - Akcije solidarnosti s črnci - Omejena študentova intelektualna svoboda

II.

Ideja o «iskanju talentov» za tehnične in znanstvene panoge, štipendije za visoki povpreček v šolskem uspehu, posebni učni načrti za «nadarjene», razne prednosti za posebne študente — vse to so načini za zadovoljitev nekaterih prosvetnih in socialnih potreb dežele, ki pa si jih niso izmislili z namenom, da bi gradili in bogatili nov družbeni red, temveč da bi zadostili poglavitnim potrebam sedanje konservativne ureditve, ki je vpregla v svoj voz tako znanost in tehnologijo kakor vzgojo. To je ravno tako, kot če bi postavil voz pred konja.

Zasebne skupnosti

Študentova intelektualna svoboda je okrnjena, in sicer ne toliko s specifično zakonodajo kakor spričo zahteve, da predloži dokaze o uspehih, akademskih dosežkih, in spričevala posebej v vsaki snovi, ki se je učil (predavanja, učbeniki, izpiti, stopnje). Družba si zagotavlja kontrolo nad študentom, s tem da mu daje kredit na podlagi dosežene učne stopnje. Tako študent v svoji vzgoji nima možnosti, da bi dosegel duhovno, moralno in intelektualno zrelost, razen če se vzgojitelj zavzame za to. Če se študent ne ravna po sistemu in si ne pridobi zahtevane stopnje ne more misliti na poklic ali na višji naziv. Spričo tega se podredi sistemu in živi dvojno življenje, se pravi, da se vzgojno dejansko oblikuje izven obveznih tečajev.

Upor proti družbenim normam se motem pri bolj izkušenih pripadnikih nove generacije obrne navznoter. Ti študentje se družijo v ožjih klubih, kjer prebirajo poezijo, romane in drame, poslušajo glasbo, se pridružujejo «Potnikom svobode» (borcem proti rasizmu), delajo v gibanju za mir in živijo po svoje v širšem okviru akademskega okolja. Takšen umik v zasebne skupnosti je bil pogosto značilen za študente že v preteklosti, še mnogo pogostejši pa je zdaj prav v času, ko je novi študent pripravljen izpolniti največje zahteve univerze. Če naj študent izoblikuje individualno osebnost in svoj značaj, mora razumevati osebnostna spoznanja, to pa so mu dolžni dati ljudje, pri katerih se uči mladosti.

Na moderni univerzi najdeš razen drugih študentov le redko koga, s komer bi lahko govoril. Učenijski so kje drugje — v nacionalnih laboratorijih, kjer gradijo rakete in snujejo strategijo, v industriji, v vladi, v knjižnicah, pri osebnem študiju ali v javnih razmišljevalnicah ali na neskončnih zasedanjih širših odborov. Kar ostane, je le drobec. In tako učijo tisti, ki niso branitelji in ne verjamejo resnic, o katerih govorijo in ki so jih ustvarili, temveč so to podjetniki, ki se ukvarjajo s semestrskimi tečaji. Na obroke opisujejo tisto, kar je znano o tem in onem v njihovi stroki. Niso učitelji, temveč zgolj poklicno opravljajo svoje delo.

Nove poti

Študentova naravna težnja, da bi postal podoben učitelju, želja, da bi prinašal darila tistim, ki so jih voljni sprejeti, radost zaradi novih spoznanj, težnja po zblizanju z razumom, ki je v celoti izoblikovan in velik v svojih konceptih — to je nuja in potreba mladega rodu. Pri sedanji generaciji pa je tako, da ostanejo te težnje nepotešene.

Če je svet odraslih tak, da pojmuje smrt štirideset ali šestdeset milijonov državljanov kot smotrno in sprejemljivo sredstvo za ublažitev mednarodnih težav, pa postaja to v novi obliki pereč in kritičen problem za mladi rod. «Ker je moderno človeštvo v celoti podvrženo velikim spremembam», je rekel kipar Theodore Roszak, «simboli, ki so nekoč močno delovali v njegovem odnosu do etničnih in moralnih vrednot, nenehno izgubljajo svoj pomen». Simboli starejše generacije — rakete proti Mesecu, rakete Polaris, denarni uspehi, moč in veljave položaja, težnja po prestižu — nenehno izgubljajo svoj pomen za tiste, ki gledajo na življenje z očmi mladih ljudi, živčevih nekje na robu, vendar v novem časovnem obdobju. občutek istovetnosti s črnci, z Afričani, z žrtvami zatiranja in bede vsepovsod po svetu je zdaj oblika osebne resnice, ki v njej simboli ameriške moči in celo zahodne kulture, kakor jo poosebljajo Adenauer, de Gaulle ali Macmillan, ne predstavljajo idealizma zahodne demokratične tradicije, marveč obliko moči, ki se oklepa preteklosti.

Kaj torej počno mladi možje in žene, ki so se navadili kljubovati

upirati se, izjavljati, da se ne strinjajo, in ravnati po svoje?

Učijo se, da bi vzgojili same sebe po lastnih zamislih. Nekateri izmed njih so šli poleti 1962 v Harlem, kjer so svoje znanje posvetili otrokom iz bednih četrti, ki potrebujejo zaščitnike. Druge skupine so se odpravile na Jug, kjer so sodelovale pri vpisovanju črnskega prebivalstva v volilne imenike. Nekaj jih je delalo v afriških vaseh, drugi so razlagali, učili gledališko umetnost, glasbo in ples v revnih četrtih Philadelphie. Nekateri so proučevali zvezno pomoč pri vzgoji in prosveti, obravnavali razorožitvene probleme in šolsko reformo.

Na duceate podobnih akcij so študentje organizirali v minulem letu širom po deželi; nekatere so posvetili reformi univerzitetnega študija, druge spremembam v političnem procesu. Pripravili so načrte za nadaljnjo dejavnost.

Pod gladino ameriške družbe in v velikem šolskem aparatu s štirimi milijoni študentov si utirajo pot močni tokovi; močni viri energije čakajo, da bodo našli pot do novega idejnega snovanja. Čas je, da se starejša generacija pridruži mladini v njenem iskanju nove družbe. Če se ji ne bo, bodo mladi ljudje sami nadaljevali svojo pot, nekateri tako kot v Missisippiju, kjer se niso naučili ničesar, drugi pa pot svobodne misli s trdno težnjo, da bi spremenili sedanost.

oo

Iz Gorice

Kako KD "rešuje" slovenska vprašanja

«Iniziativa Isontina», revija demokratičnega študijskega centra v Gorici, se v junijski številki spominja na probleme slovenske manjšine. Komunisti, ki se že leta borimo za popolno priznanje narodnih pravic slovenskega prebivalstva, smo zadovoljni, če se Krščanska Demokracija (ali vsaj del nje) začne vendar zavedati tega problema in čuti potrebo — kakor trdi spis v reviji — «da se ga odločno loti in da ga temeljito proučuje zato, da išče rešitve, ki naj ne bodo samo empirično vredne, ampak naj bodo osnova nekega celotnega pogleda, v katerem naj se upoštevajo vse komponente neke resničnosti, ki «in maniera molto delicata» vpliva na bodoče perspektive neke obmejske skupnosti».

Namen, ki ga citirani odlomek v sicer zelo zavitem stilu izraža, bi moral vsak resnični demokrat pozdraviti z veseljem. Smemo torej vzeti na znanje, da se je K. D. začela kesati dolgoletne nacionalistične in tihe raznarodovalne politike, ki jo je K. D. tudi pod vplivom notranje in zunanje desnice vodila tudi zato, da bi ločila Italijane od Slovencev? Na žalost se ne moremo!

Dejansko preveča ves spis «Iniziativa Isontine» neka miselnost, ki se bje z začetnimi dobrimi nameni in nas ne pusti upati, da ima K. D. resničen namen, rešiti problem narodne manjšine v duhu republiške ustave.

Avtor spisa najprej priznava, da ni bilo v petnajstih letih nič storjeno za uresničitev posebnih norm 6. člena («edina izjema» — pravi avtor — «so šole, delovanje katerih je določil zakon leta 1961. Ni pa še bil odobren postopek za njegovo

uvvedbo, tako še danes ne deluje»), nato dvakrat očita Slovincem, da «se po nepotrebnem delajo žrtve, tudi pod vplivom nacionalističnih in ideoloških nagnjenj». To njihovo se delati žrtve «na splošno nima podlage zaradi liberalnosti našega demokratičnega življenja, ampak išče priložnosti v igranju s protesti, ki ga mi ne zaslužimo in ga moramo zato razkrinkati».

Je sedaj jasno? Potem ko čakajo Slovinci že petnajst let na uresničitev ustavnih zakonov za zaščito manjšine in protestirajo, ker jih demokratijska večina ob opori vse desnice noče uresničiti, ji demokristijan očita, da se po nepotrebnem delajo žrtve in da protestirajo!

S kakšnimi predlogi zaključuje avtor svoj spis? V bistvu meni, da je treba odobriti nekatere norme za zaščito slovenske manjšine, vendar ne zato, ker bi to zahtevala ustava, ampak zato, «da se onemogoči špekulacija»!

Na taki podlagi očitno ni mogoče rešiti problema manjšine, očitno je nasprotno namen, da se čim bolj omeji priznanje narodnih pravic Slovincem. Tako postane jasno, zakaj loči avtor pri tem Trst od Gorice (o Benečiji sploh nobene besede) ter poudarja, da ima Trst po Memorandumu izjemen položaj. To pomeni, da ne smejo norme Memoranduma veljati za vso deželo.

V celoti torej se v članku priznava, da obstaja problem Slovencev, reševanje pa je taktično in instrumentalno, je brez pravega demokratičnega duha in pokaže nacionalistično in v bistvu protislovensko dno tukajšnje Krščanske Demokracije.

I. C.

Lepi uspehi naše šole

Polna dvorana staršev in prijateljev mladine poslušala pevski zbor osnovne šole v Devinu.

Pridni učenci iz Mačkovelj so se kar resno uživali v prizorček «Naši otroci»

Najmlajši pevci v Barkovljah. Adrijan Pahor je prvi s prav lepim glasom zapel Ptiček prav majhen je.

Občinstvo v Boljuncu se je kar navdušilo nad lepo podano otroško igrico o Rdeči kapici, ki so jo pristrčno odigrali domači osnovnošolski učenci.

